

LES ACTUACIONS MILITARS ESPANYOLES DE CARÀCTER HUMANITARI

Alejandro Pozo

Antonio Martínez y de los Reyes

Alejandro Pozo

Responsable del Centre d'Estudis per a la Pau J.M. Delàs, de Justícia i Pau

Bona tarda. Intentaré no estendre'm en la presentació i que aquesta sigui bastant gràfica, per donar posteriorment espai al debat. Faré una primera reflexió per desenvolupar després dos punts, tractats d'alguna manera aquest matí: la militarització de l'ajuda i les tendències globals existents d'intervenció militar a l'exterior, en particular en l'entorn espanyol.

La reflexió tracta sobre l'opinió pública. Cal preguntar-se què pensa el ciutadà de les intervencions de l'Exèrcit espanyol a l'estranger. Per això, en l'últim informe del CIS, de l'any 2005, podem comprovar les respostes de les enquestes sobre els casos en que estaria justificada una intervenció armada a l'exterior.

Intervencions militars justificades sols en cas de:

- invasió del territori estatal (73% de persones enquestades) o europeu (16%)
- fer arribar ajuda humanitària (53%)
- imposar la pau (40%)
- defensar els interessos econòmics espanyols (23%) o europeus (9%)
- en cap cas (11%)

Font: CIS (2005): Encuesta sobre la Defensa Nacional y las Fuerzas Armadas, febrer

Com podem veure, en primer lloc es troba el cas d'invasió del territori estatal o europeu, una opció que no és una realitat en l'actualitat ni sembla que ho hagi de ser d'aquí a poc temps. Segueixen els arguments humanitaris, el tema que ens interessa, amb un 53%. Després, imposar la pau, molt vinculat a l'assumpte anterior; defensar els interessos econòmics espanyols i europeus –és vergonyós respondre això sense embuts. El total no suma 100, ja que s'acceptaven diferents respostes. Només un 11% va dir que en cap cas estarien justificades.

Una de les preocupacions comunes a qualsevol governant és l'opinió pública. Però el Ministeri de Defensa també ha estat preocupat en els últims anys pel seu pressupost, que pretén augmentar.

Referent a això, també es va realitzar la corresponent enquesta pública, a càrrec del Ministeri de Defensa, sobre els casos en què estaria justificat un augment de pressupost. Aquestes van ser les respostes, transcrites literalment:

Concepte	D'acord	En desacord
Finançar la participació espanyola en missions internacionals de pau	53%	23%
Pagar adequadament al personal de les Forces Armades	43%	32%
Defensar a Espanya si fós necessari sense que ens defensin d'altres	39%	34%
Modernitzar l'armament	28%	45%

Font: Revista Española de Defensa, núm. 169, març de 2002

Es pretenia que “modernitzar l'armament” fos suficient motiu per augmentar el pressupost, però podem comprovar com la societat espanyola, en general, es posiciona en contra d'augmentar els fons per aquesta raó. Per contra, existeix un major acord amb relació a les operacions a l'exterior.

Les dues taules anteriors demostren l'opinió favorable de la societat davant de les operacions de pau i, en concret, les intervencions humanitàries. A més, també són aquests els arguments necessaris per poder legitimar un augment del pressupost de Defensa. Per tot això, sembla evident que sigui aquesta la faceta més visible de les Forces Armades espanyoles.

Per aprofundir en aquest fenomen, vegem ara un vídeo promocional de La Legión, un dels cossos de l'Exèrcit amb una forta presència en les operacions espanyoles a l'exterior, en concret en contextos de conflicte armat:

[Vídeo promocional de La Legión en el qual només apareixen accions de combat]²

Algú ha vist aquest vídeo alguna vegada a la televisió? Mai ha estat publicitat, malgrat que es tracta d'un vídeo institucional que reflecteix la concepció interna que existeix en La Legión de les operacions a l'estranger. Mereix la pena esmentar que els continguts que es mostren en aquest vídeo no es corresponen amb la realitat. Tot i esperant les respostes als interrogants sobre aquesta realitat que ens pugui proporcionar el Sr. Martínez y de los Reyes, introduiré ara que l'exèrcit

² Últims 55 segons de “Extraordinario video promocional de La Legión”, disponible a http://www.ejercito.mde.es/multimedia/videos/adsl/legion_ASDSL.wmv

espanyol no realitza accions de combat a l'exterior del tipus que estem veient en aquestes imatges. Els soldats s'ocupen d'altres menesters diferents. Malgrat això, és pertinent preguntar-se sobre l'opinió interna dels membres de La Legión respecte a les operacions a l'exterior. Esmento La Legión perquè és la protagonista del vídeo.

Per completar aquesta reflexió, anem ara a l'entorn mediàtic i vegem un altre vídeo, també institucional del Ministeri de Defensa, que potser sí que heu vist a la televisió:

[Vídeo “Ahora Más”]³

Aquest és el vídeo de la campanya 2004-05, àmpliament publicitat. Malgrat que no sol ser la tònica general, en aquest cas la totalitat de les imatges corresponen al tema autodenominat humanitari. És a dir, es tracta d'una legitimació de les forces armades a través de l'humanitarisme. Cal llavors preguntar-se, de nou, si és aquest el tipus d'activitats que fa en realitat l'exèrcit. Vegem per a això una comparativa de l'esforç pressupostari realitzat. Si fóssim conseqüents amb el vídeo que hem vist, caldria esperar que una bona part del pressupost militar estigués destinat a les mal anomenades accions humanitàries:

Any	Total Pres. Militar	Ministeri Defensa	AOD Defensa	AOD/M. Defensa	Any	Total Pres. Militar	Ministeri Defensa	AOD Defensa	AOD/M. Defensa
1999	13.124,88	5.578,31	70,34	1,26%	2002	14.375,75	6.322,65	58,77	0,93%
2000	13.106,20	5.799,73	52,16	0,90%	2003	15.079,27	6.479,65	41,00	0,63%
2001	13.732,29	6.060,76	45,53	0,75%	2004	15.737,62	6.746,77	32,70	0,48%

Relació pressupost Ministeri de Defensa i Ajuda Oficial al Desenvolupament (AOD). En milions d'euros corrents. Fonts: Centre Delàs, informes Plan Anual de Cooperación Internacional i Tarrès, Xavier “El presupuesto de defensa”, dins d'Oliveres, Arcadi i Ortega, Pere (eds.) (2000): El Ciclo Armamentista Español, Icaria, Barcelona, p.70

En aquesta taula es mostra l'estudi comparatiu de sis anys, tres per columna. La columna central indica el pressupost del Ministeri de Defensa. Quant al total militar, probablement sabreu ja que el pressupost militar és molt més ampli que l'assignat al Ministeri de Defensa. Des del Centre d'Estudis per a la Pau J.M. Delàs (Centre Delàs) analitzem les partides militars no considerades en el pressupost estricte de Defensa, com són els organismes autònoms de Defensa o la recerca i desenvolupament (R+D) militar, recollida en el pressupost del Ministeri d'Indústria, entre d'altres.⁴

³ Vídeo íntegre “Ahora Más”, disponible a http://www.soldados.com/data_video/04-05/ahora_mas_s.wmv

⁴ Per conèixer més detalls sobre el càlcul del pressupost militar, consulti el web del Centre Delàs: www.justiciaipau.org/centredelas

Llavors, tenim en una columna el total de pressupost militar d'acord amb el Centre Delàs, en una altra el pressupost del Ministeri de Defensa segons l'Estat i, en una tercera, l'Ajuda Oficial al Desenvolupament (AOD) implementada per Defensa. Amb tot això, obtenim que el 2004 únicament el 0,48% del total de pressupost de Defensa va ser destinat a AOD. És la divisió resultant entre la cooperació al desenvolupament realitzada per Defensa respecte al seu pressupost total. D'altra banda, cal esmentar que, en aquest cas, s'està considerant el Ministeri de Defensa i no el pressupost militar total; i la cooperació al desenvolupament, un concepte més ampli que el de l'ajuda humanitària continguda en aquesta cooperació.

És complicat trobar estadístiques detallades d'acció humanitària, malgrat que sí que disposem de les dades del 2004. Si realitzem el mateix exercici anterior, comparant l'ajuda "humanitària" del 2004 amb el total militar d'aquest mateix any, obtenim que **només el 0,006% de tot el pressupost militar espanyol va ser destinat aquest any a accions autodenominades humanitàries. No obstant això, hem comprovat que, a vegades, el 100% de les imatges que s'utilitzen als vídeos de promoció de les Forces Armades consisteixen, precisament, en aquest tipus d'activitats.**

Any	Total. Militar	Acció Humanitària	Percentatge
2004	15.737,62	0,941 ⁵	0,006%

*Relació pressupost militar i AH el 2004.
En milions d'euros corrents*

Conclou aquí la reflexió sobre ficció i realitat d'allò que se'ns explica. No és cert el que indica La Legión, ja que no es correspon amb allò esdevingut sobre el terreny, però tampoc és veritable l'altra cara de l'Exèrcit desenvolupant accions autodenominades humanitàries.

III-legitimació de les Nacions Unides

Vegem ara quina ha estat la lògica de les operacions espanyoles a l'exterior:⁶

---

⁵ Resposta del Govern de 4 de juliol de 2006 a la pregunta parlamentària 184/073644 formulada per Joan Herrera Torres (GIV) el 16 de maig de 2006.

⁶ Les fonts i/o comentaris corresponents a cada dada estan disponibles en el mateix quadre mostrat en Pozo, Alejandro: "Los ejércitos 'humanitarios'. Las operaciones españolas en el exterior 1999-2005", dins d'Oliveres, Arcadi i Ortega, Pere (2007): *El Militarismo en España*, Barcelona, Icaria.

Data inici	Nom d'operació	País	Context	Tipus	Op. Pública esp. (%a favor/ %en contra/ (data))	Núm. màxim soldats	Durada (participació espanyola)	Morts (accid. tràfic)	Cost (mill. €)
1989	UNTAG	Namfbia	Eleccions - independència	ONU		24	Abr 1989 – Març 1990	0	
1989	ONUCA	Centreamèrica	Observadors postconflicte	ONU		98	Des 1989 – Des 1991	0	
1991	Provide Comfort	Kurdistan iraquia	Repressió refugiats	Coalició internac.	67 / 21 / (5/1991)	586	Abr – Set 1991	0	
1991	UNAVEM II	Angola	Postconflicte	ONU		21	Maig 1991 – Des 1993	0	
1992	ONUSAL	El Salvador	Observadors postconflicte	ONU		130	Gen 1992 – Maig 1995	0	
1992	UNPROFOR (Alfa Bravo)	Bòsnia	Conflicte – postconflicte	ONU	32/ 47/ (9/1992)	1.405	Set 1992 – Gen 1996	23 (8)	Aprox. 300.
1993	ONUMOZ	Moçambic	Postconflicte – eleccions	ONU		21	Març 1993 – Oct 1994	0	
1993	Sharp Guard	Adriàtic	Bloqueig naval	OTAN		420	Jul 1993 – Gen 1996	0	
1994	UNAMIR	Rwanda	Conflicte	ONU		20	Abr – Oct 1994	0	
1994	MINUGUA	Guatemala	Postconflicte	ONU		16	Ago 1994 – Des 2002	1	
1994	Deny Flight	Bòsnia	Bloqueig aeri	OTAN		250	Nov 1994 – Gen 1996	0	
1995	IFOR	Bòsnia	Postconflicte	OTAN		1.750	Des 1995 – Des 1996	2 (2)	Aprox. 180.
1996	SFOR	Bòsnia	Postconflicte	OTAN	46/ 36/ (2/1998)	1.200	Des 1996 – Des 2004	3 (2)	Aprox. 1.000
1997	ALBA	Albània	Protecció	Coalició internac.		300	Març – Ago 1997	0	
1998	Alfa-Charlie	Centreamèrica	Des. natural (huracà)	Bilateral		350	Nov 1998 – Gen 1999	0	18,64
1999	Alfa-Romeo	Albània	Des. humà (refugiats)	Bilateral		400	Abr – Juny 1999	1	45,2
1999	KFOR	Kòsovo	Conflicte – postconflicte	Agressió/ OTAN	39/ 44/ (4/1999)	1.250	Juny 1999 – en curs	4 (2)	Més de 600.
1999	Tango-Tango	Turquia	Des. natural (terràremol)	Bilateral		27	Ago – Oct 1999	0	

2000	India-Mike	Moçambic	Des. natural (inundacions)	Bilateral		152	Març– Abr 2000	0	4,46
2001	Collita Essencial	Macedònia	Conf. armat – recollida armes	OTAN		128	Ago – Set 2001	0	
2001	Llibertat Duradora	Afganistan	Conflicte, 11-S	Agressió/ Coalició		548	Oct 2001 – Jul 2004	2	197,8
2002	ISAF	Afganistan	Postconflicte	OTAN	52/ 45/ (3/2006)	1.087	Gen 2002 – en curs	81 (79)	583,97
2003	Concòrdia	Macedònia	Protecció observadors	UE		35	Març – Des 2003	0	
2003	Llibertat iraquiana	Iraq	Conflicte, 11-S	Agressió/ Coalició	17/ 66/(9/2002) 5/ 91(2/2003)	1.300	Març 2003 – Maig 2004	11	259,55
2004	EUFOR - Althea	Bòsnia	Postconflicte	UE		580	Des 2004 – en curs	0	129,29
2005	Resposta Solidària	Indonèsia	Des. natural (sisme submarí)	Bilateral		594	Gen – Març 2005	1	19,33
2005	MINUSTAH	Haití	Estabilització Eleccions	ONU	56/ 36/ (3/2006)	206	Oct 2004 – Març 2006	0	65,92
2005	Resposta Solidària II	Pakistan	Des. natural (terratrèmols)	OTAN		370	Oct 2005 – Gen 2006	0	18,5
2006	EUFOR RD Congo	Rep. Dem. del Congo	Eleccions postconflicte	UE		130	Juny 2006 – en curs	0	19.
2006	Polícia aèria	Països bàltics	Incorporació OTAN	OTAN		82	Ago – Nov (est.) 2006	0	1,3 (est.)
2006	FINUL	El Líban	Postconflicte	ONU		1.100	Set 2006 – en curs	0	20 al mes

Elaboració pròpia

La taula considera totes les operacions a l'exterior que han comptat amb més de deu soldats espanyols (s'especifica el nombre màxim de militars que van participar d'una vegada en aquestes missions). El total d'intervencions pot ser el doble del que indica aquesta taula, ja que moltes d'elles han sumat tot just un nombre d'observadors que es poden comptar amb els dits de les mans.

La primera intervenció va ser a Angola l'any 1989, no inclosa en la taula perquè només va comptar amb set observadors, i l'última és la celebèrrima d'El Líban. Aquesta taula ha costat

molt d'elaborar per un motiu: perquè les dades han de ser cercades de manera particularitzada, amb lupa, ja que no hi ha transparència en els detalls de les operacions. Es podrà afirmar que existeix una taula semblant al web del Ministeri de Defensa, però si la comparem amb aquesta taula, que aviat estarà disponible al web del Centre Delàs, podem comprovar que hi ha moltes diferències. Cadascuna d'elles respon a un perquè i a una font distinta d'informació. Hi ha diferents dades proporcionades per diversos mitjans, fins i tot en l'entorn oficial.

Interessa destacar aquí, especialment, el tipus d'operació. Podem comprovar que fins al novembre de 1994 era notòria la predominança d'operacions de l'ONU. Com podem veure a la taula, són totes de l'ONU, exceptuant la *Provide Comfort* del Kurdistan i el bloqueig aeri que va fer l'OTAN als Balcans. La resta va ser implementada per l'ONU. Queda clara la tendència que seguia Espanya en aquests anys, en línia amb el que s'havia acordat després de la II Guerra Mundial: l'Organització de les Nacions Unides com a garant de la pau i seguretat internacionals.

Així, es va comptar amb vuit operacions de les Nacions Unides, una de l'OTAN, una multilateral i cap de la Unió Europea (encara no s'havia estrenat). Sorprenentment, en els dotze anys transcorreguts des de llavors s'han iniciat tan sols dues missions de les Nacions Unides (incloent-hi la d'El Líban, l'altra és la d'Haití), vuit de l'OTAN, tres de la Unió Europea i vuit bilaterals o multilaterals. A més, tres actes d'agressió, cas que pot ser definit com una operació contrària al dret internacional que consisteix a ocupar un país basant-se en raonaments propis. És a dir, jo decideixo on intervenir en funció dels meus propis criteris, al marge de la normativa internacional.

	ONU	OTAN	UE	Bilateral / Multilateral	Agressió
1989 – Oct 1994	8	1	0	1	0
Nov1994 – 2006	2	8	3	8	3

Nombre d'operacions iniciades (més de 10 soldats espanyols) per tipus d'intervenció

Hi ha tres exemples en els últims set anys que responen a la definició d'agressió que considera l'ONU:⁷ Kòsovo, l'Afganistan i Iraq. Es falta a la veritat quan s'afirma que Espanya va intervenir a Kòsovo després de les resolucions que, d'alguna forma, justificaven la presència militar en aquest país. El 1999 Espanya va participar en aquest acte d'agressió, com reflecteix la taula següent (no s'inclou l'ús de les bases aèries o ports espanyols, com sí que es mostra en els casos de Llibertat Duradora i l'Iraq):

⁷ No existeix una definició consensuada sobre l'agressió. El criteri pres aquí és el contingut a la Resolució 3.314 de l'Assemblea General de l'ONU, el 14 de desembre de 1974.

Operació	Recurssos destinats
Kosovo (1999)	A Aviano: sis caçabombarders F-18 (amb 12 pilots), avió cisterna KC-130 (amb pilots), avions estafeta, personal militar de manteniment... A l'operació Alfa-Romeo a Albània (dins de la intervenció "Refugi Aliat" de l'OTAN) 400 soldats es van desplegar per a la construcció d'un camp de refugiats, amb 120 vehicles, dos helicòpters i dos vaixells de transport de tropes.
Llibertat Duradora (Afganistan, 2001)	Aznar va posar a disposició dels Estats Units unitats dels tres exèrcits, malgrat que Bush va declinar l'ofertament. Oficials espanyols a Tampa (Florida). El Govern va permetre l'entrada a 38 bucs a la base naval militar de Rota i un total de 480 avions dels EUA van fer escala a les bases espanyoles de Morón i Rota, a la seva campanya de bombardejos sobre l'Afganistan. Bagram (Afganistan): un hospital de campanya (42 soldats Unidad Médica de Apoyo al Despliegue), diversos C-130 (Hèrcules) i quatre helicòpters. Oceà Índic Occidental: dues fragates i un buc d'aprovisionament, un avió P-3 Orion de patrulla marítima. Contribució màxima a Llibertat Duradora (a la vegada): 548 soldats.
Iraq (2003)	Desplegament a Unm Qasr d'un buc amfibi i diverses unitats de suport, hospital de campanya i una unitat NBQ. Autorització d'ús de bases militars i ports en territori espanyol. Vuit dies abans de l'inici dels bombardejos, ja es comptabilitzaven 1.032 aterratges/sortides i 124 escales en ports. Desplegament de la Brigada Multinacional Plus Ultra (1.300 soldats) a la zona central de l'Iraq (An Najaf i An Nasiriya)

Elaboració pròpia, a partir de Pizarroso, Alejandro (2005): Nuevas Guerras, Vieja Propaganda (de Vietnam a Irak), Madrid, Càtedra-Publicacions Universitat de València, pàgs.232 i 346; Revista Española de Defensa i Ministeri de Defensa

El nombre d'efectius mostrat correspon a un mateix temps. A l'Iraq ja no hi ha, de manera oficial, tropes espanyoles. A l'Afganistan no es participa oficialment a Llibertat Duradora, però sí a la ISAF (es produeixen vincles perversos entre aquestes dues operacions, com veurem més endavant). I en el cas de Kòsovo, encara hi ha presència permanent.

Interessa destacar la tendència a la marginació del sistema de les Nacions Unides en favor d'altres organismes regionals que permeten satisfer els interessos particulars d'una forma més directa. És a dir, a través de l'OTAN, la Unió Europea o de manera bilateral. Sovint s'utilitza l'argument que l'ONU no té la capacitat ni els recursos per respondre a aquests contextos d'inseguretat. Es tracta de falta de voluntat política perquè les coses siguin d'una altra manera, ja que, per exemple, podem comprovar que el seu pressupost, el del nucli de l'ONU, és tot just equivalent al de l'Ajuntament de Barcelona.

Militarització de l'ajut

El primer tema de la ponència responia a la tendència d'il·legitimació de les Nacions Unides en favor d'organismes regionals. El segon, que passem a abordar, respon a la militarització de l'ajuda, que tractarem a partir de cinc punts.

El primer està relacionat amb la recentment creada Unidad Militar de Emergencias (UME), fenomen introduït aquest matí per Francisco Rey i on se li van plantejar certes preocupacions pel que fa a la semblança que podria tenir amb els sistemes DART, la fórmula de resposta davant de desastres que utilitzen els Estats Units. Allà, es tracta d'un organisme d'USAID (equivalent nord-americà de l'Agencia Española de Cooperación Internacional, AECI), però amb la particularitat d'estar controlat pel Pentàgon.

En l'àmbit internacional hi ha un consens que diu que els militars podran actuar en zones de conflicte en temes relacionats amb l'assistència humanitària quan les estructures civils es declarin incapaces de realitzar determinades tasques; que seran els propis actors civils els que diran que són incapaços; i que el control global de les operacions serà sempre civil. No obstant això, els DART no estan sota control civil, sinó en mans del Pentàgon, i a la UME s'endevinen intencions d'anar en la mateixa direcció.

Un segon punt és el del finançament, que podem abordar a partir de la taula següent:

(Any 2004)	AOD Defensa	AH Total	AH Defensa	% AH Defensa / AH Total
Juny 2005	45.343.654	91.893.123	44.083.994	47,97%

Relació entre l'ajuda humanitària(AH) implementada per Defensa el 2004 respecte al total espanyol. Dades en euros. Font: Avanç de seguiment del PACI de juny de 2005

El juny de 2005 es va fer públic l'avanç de seguiment del Plan Anual de Cooperación Internacional de l'Estat (PACI) de l'any 2004. S'indicava que el total d'Ajuda Oficial al Desenvolupament (AOD) implementat pel Ministeri de Defensa era de poc més de 45 milions d'euros. La partida autodenominada "acció humanitària" (AH) total de tot l'Estat espanyol, l'oficial, havia estat de gairebé 92 milions i la implementada per Defensa, de 44. Si dividim aquesta última xifra pel total obtenim que quasi la meitat de tot el que va fer oficialment Espanya en "acció humanitària" va ser portat a terme per l'exèrcit. S'ha reconegut aquest matí que aquestes funcions haurien de ser realitzades per militars solament en una situació excepcional però, paradoxalment, gairebé la meitat del que va gastar el Govern espanyol en acció humanitària va ser a través de l'exèrcit.

No obstant això, el desembre de 2005 l'informe PACI va ser modificat i es van presentar dades noves. D'acord amb la taula següent, la nova xifra d'AOD realitzada per Defensa va ser de 32 milions. Això vol dir que part del que s'havia comptabilitzat abans com a cooperació no ho era. D'altra banda, el volum d'"acció humanitària" total havia disminuït, passant de 44 milions a menys d'1. Ara, la mateixa operació anterior obtindria un resultat final d'un 1,73%.

(Any 2004)	AOD Defensa	AH Total	AH Defensa	% AH Defensa / AH Total
Desembre 2005	32.696.544	54.226.338	937.741	1,73%

Relació entre l'ajuda humanitària implementada per Defensa el 2004 respecte al total espanyol. Dades en euros.

Font: Informe PACI de desembre de 2005

Què es pretén dir amb això? En ambdós informes el volum de diners realment gastat el 2004 -independentment de com es justificui- va ser el mateix, amb les dades originals o amb les modificades. És a dir, amb les estadístiques es poden fer meravelles, es poden obtenir les conclusions que vulguem. Aquest exemple és només una mostra. Normalment, els informes PACI que s'avancen el juny no estan tan detallats. Aquest any ho va estar una mica més i es va fer palesa la falta de transparència que hi ha al voltant de les operacions militars a l'exterior.

En tercer lloc, destaca el model desenvolupat fins avui per l'Estat espanyol, basat en la fórmula Forces Armades (FA) més Fons d'Ajuda al Desenvolupament (els FAD). Aquests últims consisteixen en crèdits tous que s'ofereixen disfressats d'altruisme. Una part d'aquests crèdits són reembossables, cal retornar-los. A més, aquests fons estan condicionats, de tal manera que han de ser gastats en interessos espanyols, consumits en empreses espanyoles o en allò que afavoreixi els interessos espanyols a l'exterior. Més que ajuda, d'això se n'hauria de dir promoció comercial. No obstant això, és la lògica més usada pel Govern des de fa molts anys en matèria de cooperació internacional.

El binomi FA + FAD va ser molt criticat pels membres del Govern actual durant la primera etapa d'Aznar, arran de la resposta al desastre de l'huracà Mitch a Centreamèrica, en el qual va intervenir també l'exèrcit espanyol. Es va dir aleshores que aquesta fórmula era intolerable, inacceptable. No obstant això, els que ho van qüestionar van repetir aquest mateix model en la intervenció al sud-est asiàtic, després del conegut *tsunami*. Segons un informe d'Intermón-Oxfam, es van prometre 77 milions d'euros. D'aquests, 50 eren FAD, malgrat que transcorregut un any encara no havia sortit un euro. Gran part de la

resta dels diners va ser gastada per les Forces Armades seguint la tendència comentada. D'altra banda, **al Pakistan no es van concedir FAD però, en contraprestació, el 95% de tota l'ajuda que es va proporcionar per als efectes del terratrèmol de final de 2005 va ser implementada pels militars.** És important ser conscients d'aquestes tendències tan preocupants.

El quart punt que volia comentar és la visibilitat. No és el mateix, en termes d'“ajuda” internacional, que a un país hi hagi militars que el cas contrari. Independentment de les nombroses conseqüències que comporta la presència de tropes estrangeres, algunes d'elles molt negatives, disposar de soldats internacionals augmenta la visibilitat d'una crisi. I això vol dir que hi haurà més diners per a la zona per a altres menesters, com la cooperació internacional per al desenvolupament o l'ajuda humanitària.

Dos casos escandalosos: Kòsovo, el 1999, va rebre 200 dòlars d'ajuda internacional per persona; a manera de comparativa, a Sierra Leone, on la situació era alarmant, es van rebre 16 dòlars per persona aquest mateix any. Al cas de l'Afganistan durant el règim talibà, el 2001 únicament s'hi van destinar 180 milions de dòlars. Després de la intervenció nord-americana com a represàlia pels atemptats de l'11 de setembre, el 2002 es van rebre dos mil milions. **A vegades, que un país tingui cobertura per part dels donants depèn, cínicament, de la presència de militars occidentals,** i per això aquest fenomen forma part del procés de militarització de l'ajuda.

Finalment, **en cinquè lloc es troba la connivència que les ONG demostren amb els exèrcits. Aquest matí també s'ha parlat de la falta d'independència d'aquestes organitzacions, no només en termes econòmics, sinó també polítics. Representa un cert risc oposar-se o criticar a qui et sosté.** L'il·lustratiu cas d'InterAction, per exemple, consisteix en un conglomerat nord-americà de 160 organitzacions no governamentals, algunes d'elles d'origen europeu, que realitzen maniobres conjuntes amb l'exèrcit dels EUA. Interessa destacar el cas de les ONG espanyoles a l'Iraq, que abordarem a continuació. La intervenció militar contra aquest país va comptar, com és ben conegut, amb l'aclaparadora oposició de la ciutadania espanyola.

L'exèrcit espanyol tracta, des de fa uns anys, de vincular-se públicament amb les ONG, no només al camp d'operacions, on a vegades treballen junts, sinó també al terreny de la legitimació, de la imatge. Un exemple significatiu d'intent d'acostament va ser la proposta l'any 2000 de l'aleshores ministre de Defensa, Federico Trillo, perquè les ONG participessin al Día de las Fuerzas Armadas juntament amb els militars, que va obtenir resposta negativa per

part d'aquestes organitzacions. Un segon exemple, entre molts altres, que mereix ser destacat va ser la petició aquest mateix any perquè les ONG col·laboressin amb els militars en l'operació Euro 2000, unes maniobres amb 15.000 soldats de l'OTAN simulant una situació de crisi amb refugiats. Tampoc aquí Defensa va obtenir la resposta que desitjava.

Convé així conèixer quines són les tendències. Al cas concret de l'Iraq sabem que, nou dies abans de l'inici dels bombardejos el 20 de març de 2003, l'AECI va convocar les ONG més significatives per esbrinar quina anava a ser la seva resposta després de la intervenció militar. Nou dies abans de participar activament en la invasió. Aquest assumpte es va fer públic al diari *El Mundo*, que durant dos o tres dies va estar seguint el tema. El Govern va convocar una dotzena d'organitzacions i la resposta de gairebé totes elles va ser d'alarma, escàndol, afirmant que es tractava d'una pretensió intolerable i inacceptable i formulant la denúncia pública corresponent. Fins a tal punt que la Coordinadora d'ONG per al Desenvolupament va recomanar no acceptar fons per part del Govern central. Moltes ONG van seguir aquesta línia i diverses coordinadores van demanar la retirada de tropes. Referent a això, cal destacar que els caps de les unitats d'assumptes civils destacats a l'Iraq de la brigada espanyola Plus Ultra van enviar unes cartes a la Coordinadora d'ONGD d'Astúries proposant col·laborar conjuntament en accions de cooperació i d'ajuda "humanitària". La resposta de la Coordinadora d'Astúries va ser la mateixa que va proporcionar la Federació Catalana d'ONG per al Desenvolupament, d'enèrgic rebuig, afirmant que es tractava d'una ocupació il·legal i sol·licitant, a més, la retirada de soldats. Aquestes cartes estan disponibles a Internet i no és difícil trobar-les.

Però no totes les organitzacions van seguir la norma general, entre elles destaca la Creu Roja, institució reconeguda per la seva trajectòria humanitària, una trista decisió per part d'un actor tan important. La resta d'organitzacions que, diguem, van dissentir o no van seguir la línia general de resposta i van acceptar fons per treballar a l'Iraq o van col·laborar amb els exèrcits, no presentaven una experiència prèvia com a actors humanitaris. És el cas de Mensajeros de la Paz, que van ser fins i tot traslladats per avions militars. A l'Iraq, l'exèrcit els va facilitar els contactes pertinents. Tot això posa en qüestió la independència de les ONG respecte dels actors armats i polítics. Afortunadament, van ser molt poques les organitzacions que van cedir en aquest cas.

En línia amb l'anterior, **també cal preguntar-se si la mateixa AECI és realment autònoma per decidir on treballar i on no**. Aquest matí s'ha fet una pregunta al representant d'aquesta agència: qui estava abans a l'Afganistan, l'exèrcit o l'AECI? No s'ha tractat el tema, però la presència de l'agència espanyola en aquest país no respon a una voluntat pròpia, sinó a múltiples pressions externes.

A més, la col·laboració Exèrcit–AECI tampoc segueix les directrius internacionals esmentades, que especifiquen que són les organitzacions civils les que diran que són incapaces de realitzar una tasca humanitària i demanaran ajuda a l'exèrcit, que treballarà sempre sota el control d'aquelles. **Ningú creurà, suposo, que l'AECI a l'Afganistan controli i doni instruccions als militars en els Equips de Reconstrucció Provincial (PRT, en les seves sigles en anglès).**

Matrimonis de conveniència a l'Afganistan?

Aprofundint en aquest context, és pertinent preguntar-se ràpidament aquí si és legal el que fa Espanya a l'Afganistan. Fa un temps ens vam fer aquesta pregunta al Centre Delàs. Abans d'abordar aquest assumpte, cal assenyalar que **si algú té interès a conèixer les discussions en el Congrés dels Diputats el maig d'aquest any 2006 pel que fa a l'ampliació de tropes a l'Afganistan, s'adonarà que cadascun dels partits polítics va explicar la presència de soldats espanyols en aquest país amb una raó diferent, amb algunes coincidències i nombroses contradiccions.** A més, sorprèn que cap d'ells s'ajustés al que especifica la resolució de les Nacions Unides que avala la presència estrangera a l'Afganistan. Aquesta situació desperta sospites, ja que no és lògic pensar que els representants dels partits polítics a la Comissió de Defensa no coneixen allò que fa l'exèrcit espanyol a aquest país. Però **sí que fa palesa la instrumentalització política que es fa de les operacions militars a l'exterior,** concretament de les que ofereixen una màscara humanitària, malgrat que per a això s'hagi de mostrar les dones afganeses des d'una òptica absolutament paternalista i denigrant, presentant-les com a éssers sense capacitats.

Abans de la intervenció militar internacional a l'Afganistan el 2001, rebatejada com Llibertat Duradora (el primer intent va ser la també eufemística Justícia Infinita), hi havia ja una pluralitat d'actors en aquest país: ONG internacionals islàmiques (molt nombroses), organitzacions de tall occidental, molts grups locals, el moviment de la Creu Roja i agències de l'ONU [vegeu gràfic més endavant per als paràgrafs que segueixen]. Els esdeveniments de 2001 van suposar una proliferació de recursos materials, humans i econòmics. I d'actors sobre el terreny.

Poc després va aparèixer la Força Internacional d'Assistència per a la Seguretat a l'Afganistan (ISAF), que al principi no estava liderada per l'OTAN. Va sorgir com una força multinacional, amb la seva corresponent resolució d'autorització per part de l'ONU. També la UNAMA, la missió civil de reconstrucció de les Nacions Unides a l'Afganistan, que sempre hi ha estat però de la qual s'ha parlat poc, eclipsada pels exèrcits que suposadament realitzen aquesta reconstrucció, malgrat que aquestes tasques són, teòricament, competència de la UNAMA, que és qui té mandat per a això.

El desplegament de tropes és seguit de prop pel de les agències de cooperació governamentals, a causa que tant el conflicte com la regió es tornen més visibles. Com a part totes elles dels estats, s'estableixen els corresponents llaços operatius de dependència entre militars i civils. Apareix el nexa USAID amb l'operació Llibertat Duradora, que segueix sent avui una intervenció tan contrària al dret internacional com ho va ser als seus inicis. Es tracta d'un acte d'agressió dedicat a buscar "terroristes". Per això no dubta a finançar senyors de la guerra locals, malgrat les tristes conseqüències per a la població que comporten aquestes pràctiques.

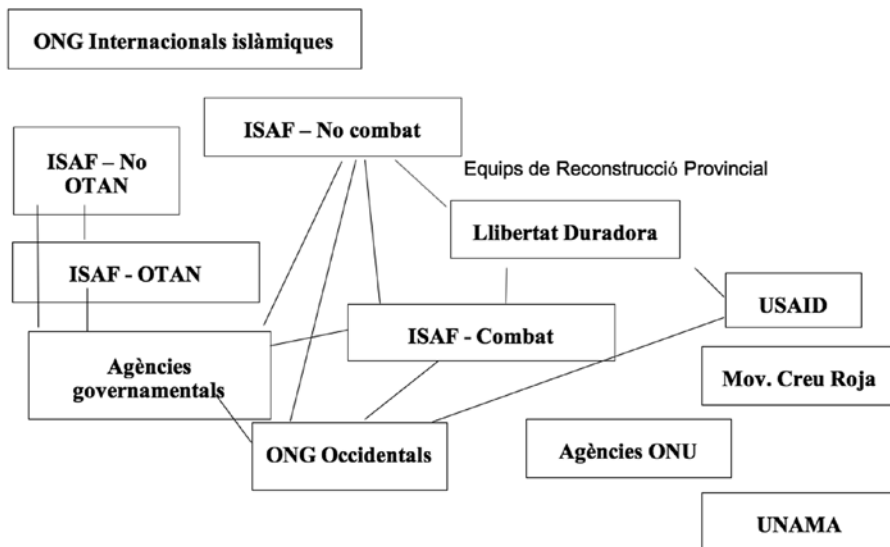
Continuant amb la llista d'actors, s'estableixen enllaços entre algunes ONG i les agències internacionals, qüestionant la independència de les primeres. Apareix també la ISAF-OTAN, quan l'OTAN pren el control de la ISAF, malgrat que segueixen presents països membres d'aquesta última que no pertanyen a l'OTAN. I apareixen també els seus vincles amb les agències governamentals.

Canviem l'estructura "OTAN–no OTAN" i vegem ara la ISAF sota la perspectiva "Combat–no combat". Espanya no realitza, oficialment, accions de combat i, com també succeeix amb altres països, bona part de les seves operacions militars estan vinculades a les activitats realitzades per la seva agència de cooperació governamental, l'AECI. Malgrat la confusió a la qual condueix tota aquesta estructura, convé recordar que la ISAF és, en teoria, una operació d'acord amb el dret internacional, mentre que Llibertat Duradora hi és contrària.

Llibertat Duradora és, com a mínim, una operació de dubtosa legalitat per a l'aclaparadora majoria d'analistes que s'han pronunciat sistemàticament sobre aquest assumpte, i fins i tot un gran nombre d'aquests analistes no ha manifestat dubtes a condemnar-la com a il·legal. Però resulta, a més, que **s'aprecien dos vincles significatius entre la ISAF i Llibertat Duradora, i aquesta associació, en contra del que es pretenia (legalitzar Llibertat Duradora), té el risc de convertir tot el conjunt en contrari al dret internacional.** D'una banda, es troben les operacions autodenominades humanitàries i de reconstrucció. Els equips de reconstrucció provincial (PRT) van ser creats inicialment per Llibertat Duradora i assumits posteriorment per la ISAF. En aquest procés, vulguem o no, hi ha un vincle directe entre les dues operacions. És important conèixer, per exemple, que als PRT hi ha militars de l'operació Llibertat Duradora buscant informació d'intel·ligència per ser utilitzada per als seus propis interessos políticomilitars.

Aquestes dinàmiques provoquen la identificació de les dues forces militars com una sola. Fusionant de facto una operació legal i una d'il·legal es pot convertir el conjunt en contrari al dret internacional. Per l'altra banda –segon vincle–, també hi ha una fusió en les operacions de

combat i ara mateix sabem que qui està matant insurgents al sud del país són també soldats de l'OTAN del Canadà i del Regne Unit, en el marc de la ISAF.

Com s'aprecia en el gràfic, els vincles són complets en l'embull d'actors internacionals a l'Afganistan. A dintre hi ha també les ONG. **Un dels perills que té aquesta amalgama irresponsable és la identificació de tot el conjunt com a objectiu militar dels grups insurgents.** Així, l'augment d'assassinats de treballadors humanitaris al llarg dels anys és escandalós (si bé també el nombre d'ONG al país ha augmentat):

	1997 – Sep 2001	Oct 2001 – Des 2002	2003	2004	2005	2006 (fins 20 juny)
Locals	13	4	10	21		24
Expatriats	0	0	2	3		0
Total	13	4	12	24	31	24
Mitjana per any	2,6	3,2	12	24	31	51,2

Assassinats de treballadors humanitaris a l'Afganistan. Fonts: Afghanistan NGO Security Office (ANSO), CARE i Human Rights Watch. Total per any calculat per mitjana aritmètica entre les dades disponibles (dada de 2006 extrapolada a partir dels primers mesos)

El qualificatiu d'escandalós tendeix cap al surrealisme si comprovem que, com a víctimes, solament comptabilitzen en aquest quadre els treballadors de les ONG i la Creu Roja. No hi

estan comptats els membres de l'ONU, els observadors electorals ni els contractistes. A manera il·lustrativa, el cas més angoixant és el d'USAID, on la vinculació amb l'entramat militar d'ocupació és màxima. Els últims tres anys hi ha hagut més de cent assassinats de personal d'USAID a l'Afganistan, la majoria, per descomptat, afganesos.

Suggeriments finals

Per acabar, voldria comentar cinc suggeriments, des de la reduïda transcendència que la meua posició i capacitat permeten i admetent la complexitat de l'assumpte tractat, tant a la ponència com al conjunt de les jornades. En primer lloc, considero imprescindible reivindicar l'ús d'**alternatives no militars per a la gestió dels conflictes armats internacionals**. Sempre n'hi ha si volem buscar-les i sempre són viables si compten amb la voluntat política necessària. En el cas de no ser capaços, sempre gaudirà d'una major legitimitat una operació de l'ONU, amb *cascs blaus*, que una intervenció per part d'un grup regional com l'OTAN o la UE, en particular si s'evita, en el cas de l'ONU, el desplegament de soldats de països amb clars interessos a la zona intervinguda. En segon lloc, és necessària **una diferenciació clara entre actors**. S'ha parlat molt aquest matí de les declaracions de Colin Powell que identificaven les ONG com a "forces multiplicadores" de l'equip de combat dels EUA. Però no s'ha comentat que també en un entorn més proper podem escoltar declaracions similars. Per exemple, el Consell d'Europa va titllar les ONG i ECHO de "recursos" i "capacitats" de la política comuna de seguretat i defensa d'Europa.

El tercer suggeriment és **tornar a definir el rol de l'exèrcit a l'exterior, repensar-lo**. És més susceptible de debat parlar de desminat, desarmament, de creació d'espais segurs... Malgrat que es tracti també d'assumpptes molt qüestionables, hi ha espais per al diàleg. En canvi, en el tema d'assistència crec que és evident -i aquí presento el quart suggeriment- la necessitat **que els exèrcits s'abstinguin de realitzar acció humanitària**, no tant basant-me en aquesta ponència, sinó en el que hem escoltat al llarg de les jornades.

Finalment—cinquè suggeriment—, cal reclamar una major transparència de les operacions militars espanyoles. El web de Defensa recull informació molt escassa, sense detall. Sobre l'Iraq, estem parlant de deu línies. És necessari un desglossament de les despeses militars de les operacions per partides, és a dir, com i quant s'ha gastat a fer exactament què. Perquè aquestes dades, i moltes altres (marcs jurídics, mandats, activitats realitzades...), no només haurien de ser públiques sinó també accessibles, sobretot si no hi ha res a amagar.

Antonio Martínez y de los Reyes

Tinent coronel de l'Exèrcit de Terra. Direcció general de Relacions Institucionals. Ministeri de Defensa.

Moltes gràcies. No sé si hauria de començar per les al·lusions, però el que sí que vull assenyalar és que **les al·lusions que aquí s'han fet als militars i a les Forces Armades realment són al·lusions al Govern, ja que les Forces Armades d'Espanya, com les de qualsevol altre país democràtic, solament actuen en el cas que hi hagi ordres, en un sentit o altre, del Govern.** Si creiem en l'essència de la democràcia, en la legitimitat de Govern constituït en funció del vot de la majoria dels ciutadans espanyols, l'actuació, o no, de les Forces Armades és una cosa sobre la qual no val la pena ni entrar ni sortir.

Per respondre a l'última petició de l'Alejandro Pozo relativa a la transparència, us puc assegurar que la transparència respecte a l'actuació de les Forces Armades és absoluta. El Govern pren les decisions i el Parlament les ratifica.

Tenia preparada una presentació sabent que aquest fòrum es podria definir –d'alguna manera– com un lloc difícil per a un oficial de l'exèrcit. Però tampoc és tan difícil, precisament per això, perquè la legitimitat de les actuacions de les Forces Armades prové d'un Govern legítimament constituït. Evidentment, **els militars, els membres de les Forces Armades, podem estar personalment d'acord o en desacord amb les ordres del Govern. El que no podem fer és deixar de complir aquestes ordres,** perquè llavors ens col·locaríem nosaltres, i la resta dels ciutadans, en una difícil situació, que en algun moment podria provocar el record d'un passat no molt llunyà que cap de nosaltres vol que es repeteixi. La solució, si és que hi ha alguna cosa per solucionar, i com ja he dit aquest matí, se'ns presenta cada quatre anys.

Estic d'acord amb el que van dir ahir Arcadi Oliveres i el professor Taibo sobre el fet que parlar sobre les Forces Armades és un debat necessari. I tant que ho és. El debat, sobre qualsevol assumpte, sempre és necessari perquè, encara que no s'arribi a l'acord, tots podem saber el que pensem. I se suposa que tots som sincers, amb la qual cosa el debat sempre suposa un gran avanç cap a la comprensió i l'enteniment.

Veig bé que, a priori, no s'accepti que els exèrcits tinguin un paper en l'ajuda humanitària. Potser sigui una manera molt simplista de dir-ho, perquè el cas és que hi ha ocasions en què les Forces Armades estan desplegadas en llocs on no hi ha cap agència humanitària ni cap ONG, o on per raons de seguretat no poden treballar-hi. Quan veiem al nostre costat un nen morint-se de fam o quan descobrim un camp de mines, que no hem col·locat nosaltres però que posa en perill la població civil, hem de fer alguna cosa.

Si bé la nostra missió no és la realització d'ajuda humanitària directa, és indubtable que la farem si veiem necessitats i no hi ha ningú més que sigui capaç de cobrir-les. El que tingui capacitat per dir què no hem de fer, que ho digui, no hi ha cap problema. Una altra cosa és que havent-hi ONG o agències del sistema de les Nacions Unides capacitades i disposades a realitzar aquesta acció humanitària sobre la base de l'entorn estable segur aconseguit per la força multinacional, que ho facin, és la seva obligació. Pel que fa la missió de les Forces Armades que genèricament anomenem Missions de Pau, es tracta de crear condicions perquè es pugui desenvolupar l'acció humanitària, crec que ja ho he assenyalat algunes vegades. Però haurien d'acceptar que una vegada detectades necessitats urgents i comprovat que no hi ha ningú més que pugui cobrir-les, hem de fer-ho. Com diran vostès a Catalunya, el tema de l'ajuda humanitària és a més a més. Però a més a més perquè no queda més remei, perquè no hi ha ningú més.

Potser el problema d'assistència o no assistència d'ONG en determinat tipus de missions discutides per l'opinió pública -amb certa justificació, per què no dir-ho?- sigui que ens agafem al condicionament polític, ens fixem únicament en la legitimitat de la intervenció i oblidem que una vegada la decisió política, errònia o no, està adoptada, ja no hi ha qui la canviï. En aquest punt, amb una decisió política presa, ja no estem parlant d'una intervenció il·legal que, per descomptat, si ho és, segueix sent-ho. Estem parlant que hi ha víctimes que sofreixen, víctimes a les quals hem d'ajudar. És la meua manera de veure-ho. No estic en possessió de la veritat. Dubto que algú ho estigui.

En qualsevol cas, us estic parlant sobre la base d'experiència i de cor. Crec que és la millor manera de ser sincer, la millor manera que hi ha d'arribar a les ments. Em crec el que dic. Podeu estar d'acord o no amb mi, però és el que penso. No he vingut aquí a explicar-vos pel·lícules, ni per descomptat parlaré fora de micròfon. El que hagi de dir, en contra del que ahir es va dir, ho diré a micròfon obert, no hi ha res a amagar.

Per què el Sr. García Vargas va dir que, malgrat el fracàs d'UNPROFOR, la missió espanyola havia estat un èxit? Després del que va dir Xabier Agirre, del que va manifestar sobre l'acció a Mostar, queda clar que el mandat és inexcusable. I de la mateixa manera que a escala nacional

L'ordre del Govern és ineludible per a les Forces Armades, quan el Govern assumeix respondre a la petició de les Nacions Unides automàticament assumeix el mandat d'aquesta organització. I el mandat per part de les Forces Armades espanyoles és inamovible i cal seguir-lo sempre fins a les últimes conseqüències.

Com ha comentat un assistent a les jornades, és curiós que l'únic país que va aconseguir fer seure, el 1992, les parts en conflicte en la seva zona de responsabilitat fos precisament el contingent espanyol d'UNPROFOR. És curiós que a l'única ciutat de tots els llocs on hi ha hagut missions de les Nacions Unides, de l'OTAN, de la Unió Europea, bilaterals, etc., on hi ha una plaça d'Espanya, és precisament a Mostar. Després els ensenyaré la foto. Sento no ser descriptiu, però em veig obligat a anar responent i em sembla que respondre és el que volen els organitzadors.

Credibilitat. És curiós, ens ho preguntem tots els militars cada vegada que sortim a l'exterior. En qualsevol país aixafat és sorprenent adonar-se com cap croata, cap serbi, cap bosni, cap albanokosovar, cap iraqüià, cap afganès, cap haitià, cap congolès diria les coses, faria els judicis de valor, ni transmetria les generalitzacions que sobre les Forces Armades espanyoles i sobre els militars s'han dit aquí.

M'explicaré. Han d'entendre que sigui corporativista perquè sóc militar des de la meua més tendra infància. Les Forces Armades espanyoles han estat investigades per Amnistia Internacional, per Human Rights Watch, per moltes associacions i institucions buscant delictes contra les persones i/o males pràctiques. Però no ha aparegut res. Saben per què no ha aparegut res? Perquè no hi ha res. L'acceptació dels contingents espanyols, el comportament dels espanyols, no té res a veure –tot cal dir-ho– amb les excepcions de sempre que es donen en el comportament d'alguns exèrcits d'altres països, normalment anglosaxons. Curiosament, quan passeges per Kabul –que ara es pot–, quan passeges per Sarajevo, per Pe~~Pe~~ja a Kosovo, l'única cosa que reps són mirades d'afecte. Perquè els espanyols, excepte en el cas d'una missió puntual potencialment perillosa, no anem amb casc i armilla antifragments. No, anem *a pèl*. Perquè la manera d'estar a prop és mostrar confiança i proximitat. I quan l'operació és militar i d'un cert risc, efectivament, es prenen les mesures de protecció adequades. **La proximitat es demostra no mostrant hostilitat i la millor forma de no mostrar hostilitat és no intentar defensar-te de qui realment no t'ataca. Això funciona, només s'ha d'anar-hi i comprovar-ho.**

Pel que fa a l'espai humanitari, estic d'acord que les Forces Armades no tindrien per què fer ajuda humanitària. Seria l'ideal. L'ideal és que cadascú faci el que sap fer, allò per a què està preparat, per a què li paguen, per a què ha dedicat la seva vida. Però quan no hi ha ningú que ho pugui fer, doncs algú haurà de fer-ho. En qualsevol cas, estic d'acord amb tots els que

han manifestat aquí que les Forces Armades no han d'envair l'espai humanitari. Res a dir al respecte.

No comprenc com pel fet de vestir uniforme, implícitament s'intenti despullar els militars de la seva condició d'éssers humans. D'alguna manera, sembla -les manifestacions que aquí s'han escoltat ho confirmen- que se'ns percebi com una espècie de "menjanens" assedegats de sang. Res més llunyà. Els militars, per raons que podran compartir o no, comprendre o no, hem triat una professió, res més. Una professió que té una sèrie d'obligacions i limitacions, com pot ser el dret de sindicació i llibertat d'expressió. Aquesta està limitada fins a cert punt. Però aquesta elecció està motivada per una vocació realista de servei. Parlar de vocació és entrar de ple en la qüestió de l'elecció personal de cadascú. Som, primer que tot, éssers humans normals i corrents. Jo mateix avui tinc grip. Si fora Superman o un robot, no la tindria. Tinc família, tinc fills, tinc més o menys els mateixos problemes que vostès, passo por, tinc pena, em dol el dolor aliè i, per descomptat que -com tots els que aquí han parlat- persegueixo l'ideal de la *pau perpètua* del senyor Kant. Però això és el món ideal i, tristament, als membres de les Forces Armades i les ONG no ens queda més remei que viure en el món real.

Nosaltres pot ser que algun dia haguem de matar algú. Déu vulgui que no sigui necessari, que no ens vegem en aquest destret. Però els membres de determinades ONG han de triar qui viu i qui no. Són eleccions personals, però la veritat, si hi creiem, és comuna a tots els homes, independentment de la roba que vesteixin.

Publicitat. En la publicitat estem en el de sempre: qui fa publicitat? La Legió ha fet un vídeo. Jo he estat legionari durant molts anys. Aquest vídeo està penjat al web del Ministeri de Defensa. Qualsevol pot entrar-hi (www.mde.es) i mirar el vídeo. Si li agrada, el repeteix, el copia o l'emmarca. I si no li agrada, si no hi està d'acord, doncs sense traves. Pel que fa el vídeo promocional del Ministeri de Defensa, què volen que els digui? Jo compleixo les ordres del Govern. Els meus companys compleixen les ordres del Govern.

Transparència. Ara mateix els posaré una presentació que va fer el cap de l'Estat Major de la Defensa, el general de l'Exèrcit, Félix Sanz Roldán, en els cursos d'estiu d'El Escorial del passat mes de juliol. Conté dades de les missions de pau, del seu desglossament numèric, del mandat sota el qual actuen. Es va fer a El Escorial, no en una conferència per als membres del CNI, ni res per l'estil. Tots els que van voler es va apuntar al curs, van obtenir els seus crèdits de lliure configuració, es van assabentar del que van voler assabentar-se i tan contents, no hi ha cap problema. Els vaig a posar exactament el mateix, sense manipular, no hi ha cap motiu.

Una altra cosa és que vostès vulguin que els que prenen les decisions, que per altra banda són els que les han de prendre, els n'informin i els ho justifiquin. Demanin-los-ho, no és el meu problema, no és el meu treball. Els militars hem de complir les nostres obligacions, ser clars amb vostès, ser honorats.

Kosovo, més ajuda; Sierra Leone, menys. Clar, normal, lògic. Encara no s'han adonat de què va això? Els donaré la meva opinió: Kosovo és al centre d'Europa. Ja teníem l'experiència de Bòsnia amb un gran nombre de refugiats, centenars de milers. Després, com vostès saben, no va ser tant. Va ser una barbaritat, però no va ser el que es deia. Però és clar, la millor manera d'engreixar les donacions és, potser, engreixar el desastre humà, que no humanitari. Kosovo estava, segueix estant, a les portes - què dic en les portes?-, al centre mateix d'Europa. Els mitjans de comunicació castigaven dia a dia amb les imatges de Kosovo, la sang esquitxava els nostres plats mentre menjàvem mirant les notícies. I el que és pitjor, com que estava al centre d'Europa, tota una columna de refugiats –que evidentment es va produir– venia als països d'Europa, i és clar, ajudar no era només humanitat, era ajudar-nos nosaltres mateixos.

Sierra Leone és lluny, molt lluny. És a Àfrica. A més, subsahariana, a la part de baix. A més, són negres, ni tan sols s'assemblen a nosaltres, com s'ha apuntat aquest matí. Qui pren la decisió? Les Forces Armades? Negatiu. La decisió la pren la comunitat internacional. No oblidem que l'ONU és una organització creada pels països vencedors de la Segona Guerra Mundial i, lògicament, feta a imatge i semblança seva i per garantir permanentment la seva hegemonia sobre aquesta organització. Llegint els primers articles de la Carta, seria legítim atacar Japó o Alemanya sense encomanar-se ni al Capítol VII, ni al VI, ni al *VI i mig*, perquè són les potències perdedores. Ho diu la Carta en el Capítol VIII, article 53.2 i Capítol XVII, article 107. Si us plau, llegeixin-la, adonin-se que no ha canviat gens. Què maca la Conferència de San Francisco! Però no funciona tan bé com hauria de funcionar. Va funcionar en el seu moment i era una mostra meravellosa de bona voluntat, però ha acabat com ha acabat.

Si les societats canvien, els exèrcits s'adapten a les necessitats de la societat. També convindria que les Nacions Unides fes el mateix. Això és complicat. El que no veten els Estats Units, ho veta França, ho veta Xina o ho veta Rússia. Curiosament, aquest instrument, que de vegades està veritablement segrestat, és d'on emana la legalitat internacional. Anem malament.

Llibertat Duradora – ISAF. És un tema complicat. Espanya va participar a l'operació Llibertat Duradora. Saben que amb el govern anterior del Partit Popular, Espanya hi va participar –per què negar-ho si és absolutament cert? **El govern del Partit Popular ens va enviar a l'Iraq. Sense traves. El govern del Partit Socialista ens va retornar de l'Iraq. Sense traves. Explicacions a**

la societat, a nosaltres (que d'altra banda som part integrant de la societat), no. Nosaltres **complim les ordres**. Una altra cosa és que estiguem més o menys d'acord de manera individual, però això no és el tema. Repeteixo: el fet que nosaltres manifestem desacords amb decisions governamentals només fa que posar-nos en situacions complicades i tenebroses que no són bones i que, per als militars, per al cent per cent dels militars, estan superades.

Mandat polític. El mandat polític suposa el control civil. Una altra cosa és que quan vostès parlen de control civil, no estiguin parlant del que realment significa el Govern i el Parlament. Tornem al civil. El professor Carlos Taibo -que evidentment és un mestre amb el qual no estava d'acord en gairebé res, excepte en la seva pretensió d'aconseguir un món millor, que per descomptat jo també vull- no està aquí ara perquè li pugui transmetre la meva felicitació i la meva profunda admiració. El Professor Taibo es va referir a un control civil de les Forces Armades com una necessitat i, tret que estigués parlant d'una altra cosa, va fer l'efecte de no conèixer l'estructura de l'Estat a Espanya, ja que les Forces Armades estan absolutament subordinades al Govern de la Nació.

Tenia una presentació molt maca, molt tendra, molt entristidora, però crec que no és el lloc adient, perquè vostès estan més que sensibilitzats sobre tota aquesta qüestió. Els explicaré la síntesi històrica de la participació oficial d'Espanya des de 1989, si bé amb anterioritat a aquesta data ja havíem participat en missions com les que ara anomenem operacions de pau, no humanitàries. La política de seguretat d'Espanya té una importància primordial. És una decisió política. Té un cost en vides humanes important: 120 persones, perquè no per anar vestit de militar es deixa de ser persona, se segueix tenint família i hipoteques.

El 1992 vam estar a Bòsnia Hercegovina amb UNPROFOR, d'on no es va evacuar fins al 1999, amb la nostra missió a Kosovo. L'any 2003 va suposar un màxim històric en tenir 3.500 efectius a l'exterior. En l'última reunió del Consell de Ministres es va fixar un màxim de 3.050 (3.000 + 50 observadors). Després parlarem dels observadors. Ara hi ha desplegades a l'exterior 2.550 persones, fins a aproximadament mitjan novembre. Amb el comando de la brigada multinacional sud-est al Líban que lidera la Legió, i la retirada dels soldats del Congo i una sèrie d'ajustaments, arribarem a 3.050. Són els màxims autoritzats pel govern.

Els marcs d'actuació, evidentment, són aquests: les Nacions Unides, el Tractat de l'Atlàntic Nord, la Unió Europea, els compromisos internacionals, com, per exemple, l'aplicació de l'article 5 del tractat de Washington. Discutible o no, estem a l'OTAN. Ja saben vostès el que hi va haver en el referèndum sobre l'entrada d'Espanya a l'OTAN. La pregunta tenia nassos. Contestéssis el que contestéssis, no sabíes el que passaria. En qualsevol cas, el que el govern autoritza és 3.050 efectius. **Les Forces Armades no participen en el debat polític sobre la conveniència o no d'una**

intervenció. Com a tècnics, informen, a petició del Govern, sobre la possibilitat de contestar afirmativament a una petició, sobre la manera de fer-ho, el nombre d'efectius, el cost econòmic, els riscos personals, etc., i el Govern decideix. El Govern, o sigui, nosaltres, tots els espanyols.

Respecte als observadors, estem parlant de persones que o bé observen el desenvolupament d'una determinada missió de les Nacions Unides, o bé actuen com a verificadors desarmats en processos de desmobilització d'escamots, paramilitars, etc. Ha funcionat bastant bé a Amèrica Central. També en tenim al Congo, a Etiòpia i a Sudan.

Bòsnia: estàvem allà i no arribava l'ajuda humanitària. Havíem de fer alguna cosa. No era un tema que busquéssim, era un tema que estava allà i que se'n va presentar. Comencem el 1992 amb UNPROFOR, posteriorment se'n va fer càrrec l'OTAN amb dues operacions, la Força d'Implementació IFOR i la Força d'Estabilització SFOR. Posteriorment, veient que la situació evolucionava positivament (encara que en el moment que desaparegués la força, es tornaria a reproduir el problema), la Unió Europea va prendre el control. Però sí, és cert que ara s'està plantejant la possibilitat que es converteixi en una missió policial de la Unió Europea.

A Kosovo, fins fa relativament poc parlàvem de tres brigades multinacionals, però a la vista de les converses de Viena, que apunten a la possibilitat que es concedeixi la independència, s'ha redefinit el desplegament amb cinc *Task Force* multinacionals. I en aquest punt, i de cop i volta, torna a aparèixer el professor Taibo amb una afirmació, segons la meua opinió i la història, gratuïta: Kosovo és un país. Bé, Kosovo mai no ha estat un país. Kosovo pot ser que es converteixi en un país arran de les converses de Viena, que s'estan duent a terme ara mateix. Però no ha estat ni és un país. Mai. Entre altres coses, perquè a Kosovo està Methopjia (la "Terra de Déu") i allí hi ha el Patriarcat de Peć el bressol de l'església ortodoxa iugoslava; a Kosovo també hi ha Bellopolje, que significa "Camp de les merles", el bressol i essència del nacionalisme serbi. Imaginin el que es pot embullar. Perquè els serbis no s'ho empassaran, perquè s'han empassat amb esportivitat la independència de Montenegro. Però això de Kosovo és una altra història. És més complicat, convé tenir-ho en compte. Assassinar una persona és una barbaritat, però treure-li la seva història i les seves creences també té el seu punt.

Aquí [el ponent es refereix a una projecció que mostra al públic] la ISAF està una mica més detallada, vegin les seves fases. Com que és una operació mitjanament contestada, convé que es conegui. El terreny veritablement és increïble i està molt malament. Això és el que hi ha. La pròpia resolució del Consell de Seguretat de les Nacions Unides impulsa les sinergies entre

Llibertat Duradora i la ISAF, i vostès saben el que significa sinergia. A la missió de la ISAF, l'exclusiva és assistir el Govern autònom a mantenir l'estabilitat del país, per facilitar l'extensió del control del Govern, per donar suport a la reconstrucció i a l'ajuda humanitària. No per fer reconstrucció, no per fer ajuda humanitària, però sempre hi ha "peròs".

Això és el que hi ha. Per què parlàvem de Llibertat Duradora i de la ISAF? Les missions, evidentment, són distintes. Llibertat Duradora és una missió de combat en resposta al 11-S dels Estats Units, no entraré en la seva legitimitat o no, no és el motiu del debat. La ISAF ja veuen el que és. **Les pròpies resolucions successives de les Nacions Unides demanen les sinergies de la ISAF amb Llibertat Duradora. Però, és clar, Llibertat Duradora és de combat i la ISAF no ho és. Però el problema és que en aquest moment coincideixen en temps i espai i això complica les coses.**

És voluntat del Govern participar a Llibertat Duradora? No, de fet va retirar tota la força d'aquesta operació. És inevitable que en algun moment hi hagi algun error en la percepció de determinats elements que, evidentment, confonen el soldat de Llibertat Duradora amb el de la ISAF, perquè van vestits del mateix color. És possible, però això és el que hi ha. Els riscos estan inclosos en el sou. I, al Govern, quan se li modula i se li prepara una sèrie d'opcions per desenvolupar la petició, se li diuen els riscos, se li diu "compte, que pot haver *body bags*". El Govern ho assumeix i nosaltres anem cap allà.

Espanya és la cinquena nació contribuent a la ISAF. És un fet.

[el ponent segueix comentant una projecció]

Un front, de recent aparició, és el tema de la immigració. L'única forma d'evitar els naufragis de pasteres, cayucos, etcètera és evitar que surtin, no hi ha una altra manera. O s'evita que surtin o s'ofeguen. Aquesta missió liderada per la Unió Europea s'ha portat a terme amb la col·laboració més o menys entusiasta dels governs de Cap Verd, Senegal i Mauritània.

Operació de la Unió Europea per a suport a la missió de les Nacions Unides durant les eleccions a la República Democràtica del Congo: 130 legionaris.

Polícia aèria en els països bàltics. És molt poc coneguda, és una missió solidària: anar a un país que no té capacitat d'assegurar el seu espai aeri. No té més complicació, ni més problema, ni més risc. En qualsevol cas, contribueix a donar solidaritat a un país acabat d'independitzar de l'antiga Unió Soviètica. I, per altra banda, suposa ensinistrament per als nostres pilots, i els moviments regulars sempre són bons.

400 efectius de la brigada d'infanteria de marina, més o menys 1.200 de la brigada de la Legión es faran càrrec de la Brigada Multinacional Sud-est. La missió, la coneixen.

Aquests són els nombres de 2004, 2005, 2006 totals per tipus de missió, totals per any, etc. Ja veuen que Llibertat Duradora va quedar inactiva el 2004 i Llibertat per a l'Iraq, també.

En qualsevol cas, per nosaltres, les lliçons apreses són la demostrada capacitat expedicionària. Hi haurà gent que dirà que és car. És que el que és eficaç i a distància costa diners. Si el desplegament es fes en el camp de maniobres de San Gregorio a la Brigada de Cavalleria Castillejos II, com que són al costat no costaria un duro, però les zones de desplegament són molt lluny i el transport i manteniment costen molt diners.

Teòricament i pràcticament, els governs fan el que la població els demana. Han vist l'última enquesta del CIS?

Capacitat de desplegar-se en diversos escenaris allunyats simultàniament: plantejem les lliçons apreses des del punt de vista operatiu. No ens poden demanar que ho fem des d'un altre punt de vista, perquè la nostra missió és la que és. I té la necessitat d'estar clarament definida.

Moltes vegades preparem la missió, intervenim, però sense saber què volem aconseguir. La pregunta que ens fem és què vol Espanya? I sonarà cursi, però és que realment no sabem el que vol Espanya. Duem a Bòsnia catorze anys, a Kosovo des de 1999, i jo els puc dir que encara no ho tinc molt clar. De vegades, només es vol que hi siguem. Per altra banda, és el que ens ha demanat l'ONU. Però a mi, personalment, m'agradaria que hi hagués alguna cosa més.

L'important és que amb les organitzacions civils, tant governamentals com no, hi hagi concurrència d'esforços. Nosaltres donem la seguretat i ells fan l'ajuda humanitària, tots feliços. Que quedi clar que la missió de les forces armades internacionals és exclusivament aquesta. No n'hi ha cap altra. Els mandats, cada dia més ambigus, en l'única cosa en què són relativament clars és en això.

I ara mostraré un vídeo que ni he fet jo ni el Ministeri de Defensa. Ha estat penjat a la xarxa durant cert temps. Déu sap que el meu interès personal de posar-lo no és atacar, ja veuran a qui. Però quan un té problemes a casa convé que solucioni primer els seus assumptes abans de buscar fantasmes a casa del veí.

[el ponent ensenya un vídeo en el qual es mostra com una ONG fictícia malgasta els diners]

Per descomptat que la situació que descriu el vídeo, encara que real, és excepcional, però solucionem cadascú les nostres traves i després parlem. Aquest camí és el que sembla normal i lògic, en aquest món on tot està globalitzat i totes les persones tenim accés a la informació.

Moltes gràcies.